

Tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng bản dân tộc Sán Chay miền núi phía Bắc phục vụ du lịch cộng đồng

Spatial organization of Community living spaces in Sán Chay Ethnic villages in the Northern mountainous region for Community-Based tourism

> TS NGUYỄN HOÀI THU

Bộ môn Xây dựng nhà & Công trình công nghiệp, Viện Kỹ thuật công trình đặc biệt
Học viện Kỹ thuật quân sự; Email: ktshoaitu@lqdtu.edu.vn

TÓM TẮT

Tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng tại các bản dân tộc Sán Chay miền núi phía Bắc có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa và phát triển du lịch cộng đồng bền vững. Không gian này không chỉ phản ánh tập quán sinh hoạt, tín ngưỡng mà còn là nơi kết nối cộng đồng, góp phần nâng cao chất lượng sống của người dân. Tuy nhiên, dưới tác động của đô thị hóa và sự thay đổi về kinh tế - xã hội, nhiều không gian sinh hoạt truyền thống đang dần bị mai một, trong khi các không gian mới được hình thành thiếu sự gắn kết với giá trị văn hóa bản địa.

Bài báo tập trung nghiên cứu đặc điểm tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay, thực trạng bảo tồn và phát triển các không gian này trong bối cảnh hiện nay. Nghiên cứu được thực hiện thông qua phương pháp khảo sát thực địa, phỏng vấn sâu người dân và cán bộ địa phương, phân tích tài liệu thứ cấp, kết hợp với phương pháp so sánh - đối chiếu giữa các mô hình không gian truyền thống và hiện đại. Trên cơ sở đó, bài báo đề xuất các định hướng nhằm phát huy giá trị không gian cộng đồng gắn với du lịch, bao gồm: bảo tồn cấu trúc không gian sinh hoạt truyền thống; Cải thiện hạ tầng phục vụ du lịch; Phát huy vai trò cộng đồng trong quản lý và khai thác không gian sinh hoạt, đồng thời đề xuất giải pháp tích hợp các yếu tố văn hóa bản địa vào phát triển không gian cộng đồng bền vững.

Từ khóa: Tổ chức không gian; sinh hoạt cộng đồng; du lịch cộng đồng.

ABSTRACT

The organization of community living spaces in Sán Chay ethnic villages in the Northern mountainous region of Vietnam plays a crucial role in preserving cultural identity and promoting sustainable community-based tourism. These spaces not only reflect traditional customs and beliefs but also serve as social hubs that enhance the quality of life for local residents. However, under the pressures of urbanization and socio-economic changes, many traditional community spaces are gradually disappearing, while newly developed spaces often lack coherence with indigenous cultural values.

This article examines the characteristics of community space organization among the Sán Chay people, as well as the current state of preservation and development of these spaces in the contemporary context. The research was conducted through field surveys, in-depth interviews with local residents and officials, and analysis of secondary data, combined with a comparative approach between traditional and contemporary spatial models. Based on this analysis, the study proposes strategic directions for enhancing the role of community spaces in tourism, including the conservation of traditional spatial structures, the improvement of infrastructure for tourism, the empowerment of local communities in managing and utilizing these spaces, and the integration of indigenous cultural elements into sustainable community space development.

Keywords: Spatial organization; communal space; community-based tourism.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Người Sán Chay là một trong những dân tộc thiểu số sinh sống chủ yếu tại khu vực miền núi phía Bắc Việt Nam. Họ di cư từ các tỉnh Vân Nam, Quảng Tây (Trung Quốc) sang Việt Nam vào cuối đời nhà

Minh, cách đây khoảng 400 - 500 năm. Dân tộc Sán Chay còn có nhiều tên gọi khác như Cao Lan, Mán Cao Lan, Hồn Bạ, Sán Chỉ, Chùng, Trai. Hiện nay, cộng đồng người Sán Chay tập trung đông nhất tại các tỉnh Tuyên Quang, Yên Bái, trong khi số lượng ít hơn tại

các tỉnh Hòa Bình, Sơn La. Người Sán Chay thường cư trú thành bản, làng nhỏ với vài chục hộ gia đình, gắn kết với nhau theo chi họ, dòng họ. Nghề nghiệp chính của họ là trồng lúa nước, làm nương rẫy trồng lúa, ngô theo phương thức canh tác tra hạt, kết hợp với chăn nuôi gia súc, gia cầm và đánh bắt cá [6,7].

Bảng 1. Dân số của dân tộc Sán Chay và sự phân bố không gian cư trú tại các tỉnh miền núi phía Bắc

STT	Tỉnh	Dân số (người)	Tỷ lệ (%)	Phân bố không gian cư trú chính tại các huyện
1	Tuyên Quang	70.636	72,91	Sơn Dương, Yên Sơn, Hàm Yên
2	Yên Bái	10.084	10,40	Yên Bình, Trấn Yên, Lục Yên, Văn Yên
3	Cao Bằng	7.908	8,16	Bảo Lâm, Bảo Lạc
4	Lạng Sơn	4.942	5,10	Lộc Bình, Hữu Lũng
5	Bắc Kạn	1.680	1,73	Pác Nặm, Chợ Mới
6	Hà Giang	892	0,92	Sống rải rác ở các huyện
7	Lào Cai	309	0,31	Văn Bàn, Bảo Yên
8	Điện Biên	182	0,18	Mường Nhé và rải rác ở các huyện
9	Lai Châu	146	0,15	Sống rải rác ở các huyện
10	Hòa Bình	71	0,07	Sống rải rác ở các huyện
11	Sơn La	25	0,02	Sống rải rác ở các huyện
	Tổng cộng	96.875		



Hình 1. Bản làng người Sán Chay tại Tuyên Quang

Không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay đóng vai trò quan trọng trong đời sống văn hóa - xã hội, là nơi diễn ra các hoạt động giao lưu, tín ngưỡng, lễ hội truyền thống và kết nối cộng đồng. Các không gian này bao gồm:

- Nhà sàn truyền thống - không gian sinh hoạt chính của mỗi gia đình, có bố cục đặc trưng với bàn thờ tổ tiên ở gian giữa, khu vực nghỉ ngơi, bếp nấu và nơi tiếp khách.
- Sân chung của bản làng - nơi tổ chức các hoạt động lễ hội, trò chơi dân gian và sinh hoạt cộng đồng.
- Không gian lễ hội truyền thống - tiêu biểu là lễ hội múa Tắc Xinh, được tổ chức hàng năm nhằm cầu cho mùa màng bội thu và gìn giữ văn hóa truyền thống.
- Không gian tín ngưỡng - thường là những khu vực linh thiêng thờ cúng tổ tiên và thần linh.

Trong bối cảnh hiện nay, du lịch cộng đồng trở thành xu hướng phát triển bền vững, gắn với bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa truyền thống của các dân tộc thiểu số. Việc khai thác không gian

sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay để phát triển du lịch không chỉ giúp bảo tồn bản sắc văn hóa mà còn mang lại lợi ích kinh tế, nâng cao đời sống người dân. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều không gian cộng đồng đang dần bị mai một hoặc chưa được khai thác hiệu quả để phục vụ du lịch [2].



Hình 2. Sân chung bản làng Sán Chay [Nguồn: Internet]

Do đó, việc tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay theo hướng bền vững là yêu cầu cấp thiết. Cần có những nghiên cứu toàn diện để nhận diện giá trị đặc trưng của không gian này. Từ đó, đề xuất mô hình tổ chức phù hợp, đảm bảo vừa bảo tồn di sản văn hóa, vừa đáp ứng nhu cầu phát triển du lịch cộng đồng và kinh tế - xã hội của địa phương.

2. THỰC TRẠNG TỔ CHỨC KHÔNG GIAN SINH HOẠT CỘNG ĐỒNG DÂN TỘC SÁN CHAY HIỆN NAY

2.1. Các loại hình không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống

Không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay được hình thành và phát triển gắn liền với đời sống văn hóa, tín ngưỡng và sản xuất nông nghiệp. Các loại hình không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống bao gồm:

- Không gian lễ hội: Lễ hội truyền thống quan trọng nhất của người Sán Chay là múa Tắc Xinh - một nghi lễ mang ý nghĩa cầu mùa màng bội thu, cảm tạ thần linh và tổ tiên. Lễ hội thường diễn ra tại khu vực sân đình, bãi đất trống trong bản, nơi người dân tụ họp để tham gia múa hát, rước kiệu và tổ chức các trò chơi dân gian. Ngoài ra, một số lễ hội khác như lễ mừng cơm mới, lễ cấp sắc của người Sán Chay cũng được tổ chức tại những không gian chung trong làng [5].



Hình 3. Lễ hội múa Tắc Xinh [Nguồn internet]

- Không gian hội họp: Người Sán Chay sống quây quần theo bản làng, dòng họ nên các cuộc họp làng, họp dòng họ diễn ra thường xuyên. Những cuộc họp này thường được tổ chức tại nhà sàn lớn của trưởng bản hoặc một khoảng sân rộng trong làng. Đây là nơi thảo luận về các vấn đề chung của cộng đồng, phân công công việc, tổ chức các sự kiện quan trọng của bản làng.

- Không gian tín ngưỡng: Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên có vai trò quan trọng trong đời sống của người Sán Chay. Không gian tín ngưỡng phổ biến nhất là bàn thờ tổ tiên trong mỗi ngôi nhà, được đặt ở gian chính. Ngoài ra, một số địa điểm thờ cúng chung như đình làng, miếu thờ, khu rừng thiêng cũng là nơi diễn ra các nghi lễ cộng đồng, thể hiện niềm tin của người dân vào thần linh, tổ tiên và các thế lực siêu nhiên [4].

2.2. Sự thay đổi trong tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng do tác động của hiện đại hóa và phát triển du lịch

Trong những thập kỷ gần đây, quá trình hiện đại hóa và phát triển du lịch đã tác động đáng kể đến không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay, dẫn đến những thay đổi quan trọng:

- Sự suy giảm của các không gian truyền thống: Trước đây, những khoảng sân rộng, nhà sàn lớn hoặc khu vực đình làng là nơi tổ chức các hoạt động cộng đồng. Tuy nhiên, do quá trình đô thị hóa, nhiều khu vực này đã bị thu hẹp hoặc biến mất, nhường chỗ cho các công trình xây dựng mới.

- Biến đổi trong không gian tín ngưỡng: Một số khu vực thờ cúng cộng đồng không còn được duy trì thường xuyên do ảnh hưởng của lối sống hiện đại. Nhiều không gian sinh hoạt cộng đồng phục vụ tín ngưỡng không còn giữ được kiến trúc nhà sàn truyền thống, thay vào đó là những ngôi nhà xây kiên cố với cách bố trí không gian khác biệt, làm thay đổi không gian thờ cúng.

- Tác động của du lịch cộng đồng: Sự phát triển của du lịch cộng đồng mang lại cơ hội phát triển kinh tế, song cũng khiến một số không gian sinh hoạt cộng đồng bị biến đổi để phục vụ du khách. Một số nhà sàn được cải tạo thành homestay, làm mất đi chức năng sinh hoạt truyền thống. Các lễ hội văn hóa được tổ chức theo hướng thương mại hóa, làm giảm đi tính nguyên bản của phong tục truyền thống.



Hình 4. Không gian sinh hoạt bị biến đổi

2.3. Những hạn chế trong khai thác không gian sinh hoạt cộng đồng phục vụ du lịch cộng đồng

Mặc dù có tiềm năng lớn để phát triển du lịch cộng đồng, việc khai thác không gian sinh hoạt cộng đồng của người Sán Chay vẫn còn nhiều hạn chế:

- Thiếu quy hoạch và định hướng bảo tồn: Hiện nay, việc khai thác không gian sinh hoạt cộng đồng cho du lịch vẫn mang tính tự phát, chưa có quy hoạch cụ thể. Một số mô hình du lịch chưa thực sự gắn kết với văn hóa bản địa, dẫn đến nguy cơ mai một bản sắc truyền thống.

- Cơ sở hạ tầng hạn chế: Các bản làng của người Sán Chay chủ yếu nằm ở vùng núi cao, giao thông đi lại khó khăn, hệ thống điện, nước, thông tin liên lạc chưa đồng bộ, gây cản trở cho việc phát triển du lịch bền vững.

- Thiếu sự tham gia của cộng đồng: Một số mô hình du lịch cộng đồng chưa thu hút được sự tham gia tích cực của người dân. Do đó, việc bảo tồn không gian sinh hoạt cộng đồng chưa thực sự hiệu quả, một số phong tục truyền thống bị mai một do thiếu người kế thừa và duy trì.

3. MỘT SỐ YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN TỔ CHỨC KHÔNG GIAN SINH HOẠT CỘNG ĐỒNG PHỤC VỤ DU LỊCH

3.1. Sự thay đổi trong công nghệ, vật liệu xây dựng và tiện nghi hiện đại

Sự phát triển của công nghệ xây dựng hiện đại đã tác động mạnh mẽ đến cách thức tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng trong bản làng dân tộc Sán Chay. Việc sử dụng vật liệu mới như bê tông cốt thép, gạch nhẹ, tấm 3D hay khung thép tiền chế đã dần thay thế vật liệu truyền thống như gỗ, tre, nứa. Điều này không chỉ ảnh hưởng đến hình thức kiến trúc mà còn làm thay đổi cách bố trí không gian sinh hoạt chung.

Việc ứng dụng tiện nghi hiện đại như hệ thống điện, nước sạch, internet và các thiết bị gia dụng thông minh đã tạo ra sự khác biệt trong sinh hoạt cộng đồng, làm giảm tính gắn kết xã hội vốn có. Các không gian chung như nhà sàn sinh hoạt cộng đồng hay sân chung dần bị thu hẹp khi các hộ gia đình ưu tiên không gian riêng tư hơn.



Hình 5. Không gian sinh hoạt cộng đồng dần bị thu hẹp lại

3.2. Ảnh hưởng của văn hóa đô thị đến không gian sinh hoạt cộng đồng

Quá trình đô thị hóa và giao lưu văn hóa đã tác động đến nếp sống của cộng đồng dân tộc Sán Chay, ảnh hưởng trực tiếp đến cách thức tổ chức không gian sinh hoạt chung. Nhiều phong tục tập quán truyền thống bị mai một, dẫn đến sự thay đổi trong cấu trúc và công năng của không gian công cộng.

Các lễ hội truyền thống, không gian hội họp chung hay nơi tổ chức sinh hoạt cộng đồng có nguy cơ bị thu hẹp do người dân dành nhiều thời gian cho công việc kinh doanh dịch vụ du lịch. Đồng thời, sự du nhập của kiến trúc đô thị như nhà xây hiện đại, quán hàng kinh doanh theo mô hình thành phố đã làm mất đi bản sắc không gian sinh hoạt truyền thống của bản làng.

3.3. Sự chuyển dịch từ kinh tế nông nghiệp sang dịch vụ du lịch

Với sự phát triển của du lịch cộng đồng, nhiều không gian sinh hoạt chung đã được chuyển đổi công năng để phục vụ du lịch. Các khu vực trước đây được dùng làm nơi hội họp, tổ chức lễ hội nay trở thành không gian nhà hàng, homestay hoặc điểm trưng bày sản phẩm thủ công truyền thống.

Sự gia tăng của các cơ sở dịch vụ du lịch cũng làm thay đổi cấu trúc không gian sinh hoạt. Các hộ gia đình dần ưu tiên mở rộng khu vực kinh doanh hơn là duy trì những không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống. Điều này đặt ra bài toán về việc cân bằng giữa phát triển kinh tế và bảo tồn không gian văn hóa cộng đồng.

3.4. Sự thích ứng của cộng đồng với mô hình du lịch bền vững

Để đảm bảo phát triển du lịch gắn với bảo tồn bản sắc văn hóa, cộng đồng dân tộc Sán Chay cần có sự thích ứng linh hoạt. Việc quy hoạch không gian sinh hoạt chung cần được cân nhắc để vừa phục vụ du lịch, vừa giữ gìn nếp sinh hoạt truyền thống. Những mô hình như nhà cộng đồng đa chức năng, khu sinh hoạt văn hóa kết hợp trải nghiệm du lịch có thể là giải pháp giúp duy trì tính gắn kết của cộng đồng mà vẫn đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế.

4. ĐỊNH HƯỚNG TỔ CHỨC KHÔNG GIAN SINH HOẠT CỘNG ĐỒNG PHỤC VỤ DU LỊCH CỘNG ĐỒNG

4.1. Nguyên tắc tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng

Việc tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng phục vụ du lịch cộng đồng cần đảm bảo ba nguyên tắc cơ bản sau:

- Bảo tồn hệ sinh thái tự nhiên: Không gian sinh hoạt cộng đồng phải gắn kết chặt chẽ với cảnh quan tự nhiên, tôn trọng địa hình, hệ sinh thái bản địa và gìn giữ các yếu tố môi trường như rừng, suối, ruộng bậc thang. Không can thiệp sâu làm ảnh hưởng đến cảnh quan tự nhiên vốn có.

- Phát huy giá trị văn hóa truyền thống: Không gian sinh hoạt cộng đồng cần phản ánh được bản sắc văn hóa của dân tộc Sán Chay, duy trì các tập quán sinh hoạt, tổ chức lễ hội truyền thống và giữ gìn kiến trúc bản địa.

- Đảm bảo sự tham gia của cộng đồng: Việc quy hoạch và tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng cần có sự tham gia của chính người dân, tạo điều kiện cho họ chủ động trong phát triển du lịch, vừa gìn giữ bản sắc văn hóa vừa khai thác hiệu quả các giá trị du lịch.

4.2. Định hướng bảo tồn và phát triển không gian sinh hoạt cộng đồng

a. Bảo tồn giá trị truyền thống trong tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng

Việc bảo tồn không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống không chỉ dừng lại ở việc giữ nguyên trạng kiến trúc mà còn phải bảo vệ hệ thống hoạt động văn hóa - xã hội gắn liền với không gian đó. Các giải pháp cụ thể bao gồm:

- Phân loại không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống: Việc phân loại không gian nhằm xác định các khu vực có giá trị văn hóa cao để khoanh vùng bảo tồn. Các không gian quan trọng trong sinh hoạt cộng đồng truyền thống thường bao gồm sân đình, nhà cộng đồng, không gian hội họp truyền thống, bãi đất trống phục vụ sinh hoạt chung. Mỗi không gian có chức năng riêng và gắn liền với các hoạt động văn hóa khác nhau, do đó cần có phương pháp bảo tồn phù hợp.

- Xây dựng tiêu chí đánh giá giá trị không gian sinh hoạt cộng đồng: Để đảm bảo việc bảo tồn có cơ sở khoa học, cần thiết lập bộ tiêu chí đánh giá không gian sinh hoạt cộng đồng dựa trên ba yếu tố chính:

+ Mức độ bảo tồn nguyên trạng: Xác định mức độ giữ gìn kiến trúc truyền thống và các hoạt động văn hóa đi kèm.

+ Mức độ ảnh hưởng bởi yếu tố hiện đại: Đánh giá mức độ biến đổi không gian dưới tác động của quá trình đô thị hóa, hiện đại hóa.

+ Tiềm năng phát triển du lịch: Nhận diện khả năng khai thác không gian cho các hoạt động du lịch cộng đồng, phù hợp với điều kiện địa phương.

- Bảo tồn nguyên trạng một số không gian sinh hoạt cộng đồng có giá trị cao: Các không gian có ý nghĩa đặc biệt đối với đời sống văn hóa cộng đồng như sân đình, bãi đất trống sinh hoạt chung cần được bảo vệ nghiêm ngặt để phục vụ các lễ hội truyền thống, các hoạt động giao lưu văn hóa - xã hội. Việc bảo tồn không chỉ hướng đến kiến trúc mà còn cần duy trì hoạt động sinh hoạt cộng đồng thường xuyên, tránh tình trạng bảo tồn hình thức nhưng không có sự kết nối với đời sống thực tế.

- Cải tạo và chuyển đổi không gian sinh hoạt cộng đồng phục vụ du lịch: Trong bối cảnh du lịch cộng đồng phát triển mạnh, một số không gian sinh hoạt cộng đồng có thể được cải tạo để tăng giá trị khai thác, đồng thời vẫn đảm bảo yếu tố truyền thống. Các khu vực có thể nâng cấp bao gồm không gian biểu diễn văn hóa nghệ thuật dân gian, khu vực trưng bày hiện vật truyền thống, không gian tổ chức trải nghiệm văn hóa địa phương. Việc cải tạo cần có định hướng rõ ràng, tránh làm biến dạng không gian truyền thống, đồng thời đảm bảo tính linh hoạt để phục vụ cả cư dân địa phương và khách du lịch.



Không gian được nâng cấp biểu diễn văn hóa nghệ thuật



Không gian trưng bày hiện vật truyền thống

Hình 6. Minh họa bảo tồn giá trị truyền thống trong tổ chức không gian sinh hoạt cộng đồng

b. Phát huy giá trị không gian sinh hoạt cộng đồng phục vụ du lịch

Không gian sinh hoạt cộng đồng không chỉ mang giá trị văn hóa - xã hội đối với cộng đồng dân cư mà còn đóng vai trò quan trọng trong phát triển du lịch bền vững, đặc biệt là du lịch cộng đồng. Việc khai thác hợp lý các không gian này giúp bảo tồn di sản văn hóa, đồng thời tạo ra trải nghiệm độc đáo cho du khách. Để phát huy tối đa giá trị không gian sinh hoạt cộng đồng trong phát triển du lịch, cần triển khai các giải pháp sau:

- Phát triển du lịch trải nghiệm không gian sinh hoạt cộng đồng

Du lịch trải nghiệm đang trở thành xu hướng phổ biến, đặc biệt trong bối cảnh du khách ngày càng quan tâm đến những giá trị văn hóa bản địa. Không gian sinh hoạt cộng đồng truyền thống có thể được khai thác để mang đến những trải nghiệm thực tế, giúp du khách hòa mình vào đời sống văn hóa của người dân địa phương. Các giải pháp cụ thể như sau:

- Chuyển đổi nhà cộng đồng thành không gian giới thiệu văn hóa dân tộc Sán Chay: Nhà cộng đồng không chỉ là nơi sinh hoạt của cư dân mà còn có thể được sử dụng để giới thiệu các giá trị văn hóa đặc trưng của dân tộc Sán Chay. Đây sẽ là điểm đến quan trọng cho du khách muốn tìm hiểu về lịch sử, phong tục tập quán, nghệ thuật và nghề truyền thống của địa phương.

- Tổ chức các hoạt động giao lưu, trải nghiệm văn hóa: Nhà cộng đồng có thể trở thành nơi diễn ra các hoạt động trải nghiệm như biểu diễn múa hát dân gian, học nấu ăn các món truyền thống, dệt vải, làm nhạc cụ dân tộc. Việc tổ chức các hoạt động này giúp du khách không chỉ được quan sát mà còn có cơ hội tham gia trực tiếp, từ đó nâng cao sự hiểu biết và gắn kết với văn hóa bản địa.

- Xây dựng các khu trưng bày, tái hiện không gian sinh hoạt cộng đồng xưa: Việc phục dựng không gian sinh hoạt truyền thống với các vật dụng đặc trưng như cối xay, bếp lửa, dụng cụ lao động

nông nghiệp, trang phục dân tộc sẽ tạo điều kiện để du khách có cái nhìn chân thực về đời sống sinh hoạt của người dân xưa. Các khu trưng bày này có thể đặt trong khuôn viên nhà cộng đồng hoặc các khu vực sinh hoạt chung để tăng tính trực quan.



Hình 7. Minh họa không gian sinh hoạt cộng đồng kết hợp giới thiệu văn hóa dân tộc Sán Chay

- Phát triển không gian sinh hoạt cộng đồng kết hợp với du lịch lễ hội

Lễ hội truyền thống là một trong những yếu tố hấp dẫn khách du lịch, đồng thời là dịp để cộng đồng thể hiện bản sắc văn hóa của mình. Không gian sinh hoạt cộng đồng có thể được tận dụng để tổ chức các lễ hội, giúp du khách có cơ hội tìm hiểu và trải nghiệm trực tiếp các phong tục tập quán địa phương:

- Tổ chức các lễ hội truyền thống ngay tại không gian sinh hoạt cộng đồng: Các không gian như sân đình, nhà văn hóa cộng đồng có thể trở thành địa điểm tổ chức các lễ hội quan trọng như Lễ cấp sắc, Hội xuống đồng. Đây là những sự kiện mang đậm giá trị tinh thần và có sức hút lớn đối với du khách, tạo ra điểm nhấn độc đáo trong sản phẩm du lịch địa phương.

- Kết hợp với không gian hội họp truyền thống để tổ chức các buổi trình diễn nghệ thuật dân gian: Các loại hình nghệ thuật truyền thống như hát Sinh ca, nhảy sạp có thể được biểu diễn thường xuyên tại các không gian sinh hoạt cộng đồng. Việc tổ chức các buổi biểu diễn không chỉ giúp bảo tồn nghệ thuật dân gian mà còn tạo thêm hoạt động trải nghiệm cho du khách, góp phần đa dạng hóa sản phẩm du lịch.



Hình 8. Minh họa không gian hội họp truyền thống để tổ chức các buổi trình diễn nghệ thuật dân tộc

- Cải tạo không gian công cộng trong làng để phục vụ du lịch

Việc cải tạo không gian công cộng theo hướng thân thiện với du lịch không chỉ nâng cao chất lượng trải nghiệm của du khách mà còn cải thiện điều kiện sinh hoạt cho người dân địa phương. Các giải pháp cải tạo cần đảm bảo hài hòa giữa yếu tố truyền thống và yêu cầu phát triển bền vững sau:

- Nâng cấp sân đình, khuôn viên nhà cộng đồng thành không gian sinh hoạt mở: Các khu vực này có thể được thiết kế lại theo hướng linh hoạt hơn, phục vụ đồng thời cho sinh hoạt cộng đồng và du lịch. Việc bố trí ghế đá, tiểu cảnh, hệ thống chiếu sáng giúp du khách có thể dừng chân, nghỉ ngơi và tận hưởng không gian văn hóa.

- Cải tạo tuyến đường làng bằng vật liệu thân thiện với môi trường: Việc sử dụng các vật liệu tự nhiên như đá, gạch đất nung không chỉ tạo cảnh quan gần gũi với thiên nhiên mà còn giữ gìn bản sắc kiến trúc làng truyền thống. Đồng thời, hàng rào cây xanh tự nhiên nên được bảo tồn và bổ sung để tạo điểm nhấn cảnh quan, góp phần nâng cao trải nghiệm du lịch sinh thái.

5. KẾT LUẬN VÀ KIẾN NGHỊ

5.1. Kết luận

Không gian sinh hoạt cộng đồng của dân tộc Sán Chay là yếu tố quan trọng trong việc bảo tồn bản sắc văn hóa và gắn kết cộng đồng. Trong bối cảnh phát triển du lịch cộng đồng, việc tổ chức không gian này cần đảm bảo hài hòa giữa bảo tồn truyền thống và thích ứng với nhu cầu mới. Bài báo đã phân tích các yếu tố ảnh hưởng và đề xuất các nguyên tắc tổ chức không gian theo hướng bền vững, tôn trọng giá trị bản địa và thúc đẩy sự tham gia của cộng đồng.

5.2. Kiến nghị

- Với chính quyền địa phương: Cần đưa nội dung bảo tồn không gian sinh hoạt cộng đồng vào quy hoạch phát triển nông thôn và hỗ trợ người dân cải tạo công trình văn hóa truyền thống.

- Với doanh nghiệp du lịch: Khuyến khích hợp tác với cộng đồng để xây dựng sản phẩm du lịch văn hóa đặc trưng, đảm bảo lợi ích chung và tránh làm biến dạng bản sắc.

- Với cộng đồng dân cư: Chủ động bảo tồn phong tục tập quán, kết hợp cải tạo không gian phục vụ du lịch theo hướng bền vững và có chọn lọc.

Lời cảm ơn: Nghiên cứu này được tài trợ bởi Bộ Giáo dục và Đào tạo trong Đề tài nghiên cứu “Phát triển bền vững nhà ở dân tộc thiểu số miền núi phía Bắc”, mã số B2025-XDA-02.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Đình Thi (2022), *Văn hoá và kiến trúc*, NXB Xây dựng
- [2]. Trần Bình (2019), *Một số vấn đề về kiến trúc và nhà ở của các tộc người thiểu số phía bắc việt nam giai đoạn thế kỷ X - XVIII*, Bài tham luận hội thảo.
- [3]. Trần Quốc Vương và các tác giả (1996), *Văn hóa học đại cương*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [4]. Chu Quang Trứ (2003), *Kiến trúc dân gian truyền thống Việt Nam*, NXB Mỹ thuật, Hà Nội.
- [5]. Viện Dân tộc học (1978), *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía bắc)*, NXB khoa học xã hội.
- [6]. Tổng cục thống kê (2020), *Kết quả toàn bộ Tổng điều tra Dân số và Nhà ở năm 2019*, NXB Thống kê.
- [7]. Ủy ban Dân tộc - Tổng Cục Thống kê (2020), *Kết quả điều tra thu thập thông tin về thực trạng kinh tế - xã hội của 53 dân tộc thiểu số năm 2019*, NXB Thống kê.